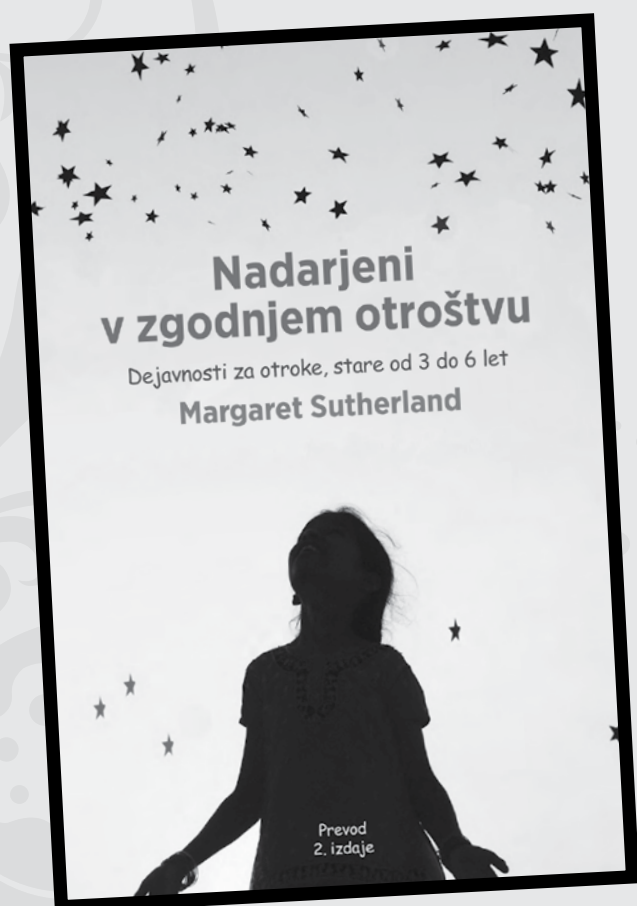

Nadarjeni v zgodnjem otroštvu

Dejavnosti za otroke, stare od 3 do 6 let

Avtorica Margaret Sutherland, prevod Samo Kuščer
Urednica slovenske izdaje Mojca Juriševič
Izdala in založila Pedagoška fakulteta UL, Center za raziskovanje in spodbujanje nadarjenih učencev, 2015.

Recenzijo začenjam z mislijo urednice slovenske izdaje Mojce Juriševič, ki je v spremni besedi kot neke vrste utemeljitev tematike, ki jo obravnava priročnik, med drugim zapisala: *»Nevroznanstvena spoznanja kažejo, da so zgodnje učne spodbude izjemno pomembne za razvoj možganov in opozarjajo na pomen občutljivih obdobj, ko so otroci v zgodnjem otroštvu še posebej dovzetni za učenje.«* (Stran 10.)

Kot drugo pomembno uvodno misel sem izbrala opredelitev učenja, kot jo podaja avtorica priročnika v predgovoru: *»Učenje je vključujoče, kjer se otroci učijo skupaj, drug od drugega, od odraslih, družine in družbe, v kateri živijo.«* (Stran 8.)

Vsebina priročnika je predstavljena v osmih poglavjih, v posameznih poglavjih so predstavljene dejavnosti za spodbujanje oz. za razvijanje določenih sposobnosti oz. nadarjenosti. Spoznamo veliko dejavnosti, ki spodbujajo razvoj več različnih talentov, ob njih se nam porajajo mnoge nove ideje. Pomembna značilnost teh dejavnosti je namreč odprtost, fleksibilnost in povezovanje različnih področij (medpredmetnost), kar nas

»obvaruje« pred ozkim pojmovanjem o razvoju ali celo »trainingu« specifičnih nadarjenosti.

Poglavjem, kjer avtorica obravnava glasbo kot področje nadarjenosti, bomo namenili še posebno pozornost.

1. V prvem poglavju z naslovom **Zgodnje vključevanje nadarjenih v vzgojno-izobraževalno okolje** spoznamo značilnosti nadarjenega otroka ter značilnosti vzgojno-izobraževanega okolja, ki ponuja in omogoča vključujoče učenje. Opozori, kako pomembno je, da dosežemo enotno razumevanje opredelitve, da je otrok nadarjen. Ugotavlja, da se pojavlja kopica izrazov, s katerimi označujemo nadarjenega otroka: *pameten, bister, sposoben, talentiran* so nekatere teh oznak. Katero oznako uporabljamo, je pogosto odvisno od tega, na katerem področju se kažejo otrokove sposobnosti: otroka, ki kaže nadarjenost za matematiko, bomo največkrat označili kot pametnega, glasbeno nadarjenega pa verjetno kot talentiranega. Avtorica opozarja, da so te oznake lahko omejujoče in »*prikrivajo druge otrokove sposobnosti*« (stran 21). Zato se zavzema, da se ne omejimo na oznake, ampak opišemo, kaj otroci počnejo in kako pri svojem učenju napredujejo.

V nadaljevanju nas seznanja s pojmovanjem inteligentnosti, opozori na poznano Gardnerjevo pojmovanje različnih inteligentnosti, spoznamo pa tudi manj znano pojmovanje Dweckove.

Če izhajamo iz izhodišča C. Dweck, da je inteligentnost nekaj, kar je mogoče z učenjem razviti (inkrementalna teorija), bo naša pozornost namenjena predvsem temu, kako organizirati vključujoče okolje, kjer se bodo otroci učili, uživali v izzivih in s tem razvijali svoje sposobnosti.

To pomeni, da bo učiteljev pogled na inteligentnost in nadarjenost odločilen pri tem, kakšni bodo njegovi pristopi v organiziranju vzgojno-izobraževanega dela in kakšne bodo njegove spodbude ob uspehih ali neuspehih.

2. Drugo poglavje je namenjeno prepoznavanju nadarjenih otrok, kjer poleg številnih značilnosti nadarjenih otrok, kot jih opažajo starši, učitelji in vzgojitelji, spoznamo različne opazovalne lestvice ter vprašalnike za starše, učitelje in vzgojitelje, tudi za vrstnike. Podatki, ki jih zberemo s temi načini, nam pomagajo pri ustvarjanju celovite podobe o otrokovih sposobnostih in zanimanjih, na tej podlagi pa lahko načrtujemo učne izkušnje, ki bodo za otroke izziv in priložnost za nadaljnji razvoj. V kontekstu prepoznavanja avtorica posvari pred uporabo klasičnega ocenjevanja zbranih podatkov, zavzema se za »alternativni model ocenjevanja«, ki vključuje tudi učence in kjer je poudarek na povratni informaciji, ki pomaga pri načrtovanju novih učnih izkušenj.

3. Tretje poglavje ima naslov **Dejavnosti in pripomočki za nadarjene otroke**, predstavlja pa okvirni pregled dejavnosti na štirih področjih: gibanje oz. motorika, glasba, jezik in mate-

matika. V naslednjih poglavjih bodo ta področja še podrobno predstavljena. V tem poglavju se najprej posveti dejavnostim, ki so povezane z mišljenjem, saj opredeli mišljenje kot neločljivi del dejavnosti na vseh področjih.

V kontekstu mišljenja opozarja na nekatere zahteve, ki se postavljajo pri predšolskem otroku:

- ali so dovolj samozavestni za spoprijemanje z novimi, še neznanimi področji?
- ali imajo dovolj motivacije za vztrajanje pri iskanju rešitve?
- ali je problem rešljiv na ravni njihovih (sicer nadpovprečnih) sposobnosti?
- ali kažejo zadostno mero fleksibilnosti mišljenja, da se »odlepijo« od pričakovane konkretne ravni?
- ali se znajo spopasti z nejasnostjo in se veselijo neobičajnih rešitev?

Če so odgovori negativni, obstajajo nevarnosti, da bodo otroci slabše sodelovali, se ne bodo prilagajali, ne bodo zadovoljni z rešitvami, ki se kažejo, lahko, da se bodo dolgočasili, nekateri pa bodo »nadležni« s postavljanjem vprašanj.

Učitelj ali vzgojitelj mora poznati otrokove načine razmišljanja, da lahko temu ustrezno načrtuje in organizira otrokovo učenje na omenjenih področjih.

Avtorica priporoča tudi medpredmetne dejavnosti ter spodbujanje otrok k povezovanju odzivov na različnih področjih (npr. v ritmu glasbe tekajo, se ustavljajo in spet pospešujejo tek po prostoru; ali nakup in preizkušanje glasbila, plačilo v izmišljeni denarni enoti).

4. Četrto poglavje govori o gibanju in razvoju motorike.

V uvodu avtorica poudari, da je pomembno razvijati spretnosti, ki so sestavni del gibanja in razvoja motorike ter poznati dejavnosti in vaje, s katerimi lahko otroke spodbudimo pri učenju teh spretnosti. Posvari pred prehitro specializacijo, ki se pojavi pri spodbujanju specifičnih spretnosti v okviru določenih športov. Pomembno je, da otroci pri gibanju in iskanju novih oblik gibanja uživajo, da spoznavajo možnosti prenosa in uporabe določenih spretnosti v različnih situacijah, da si prizadevajo za skladnost v izvajanju ter iščejo nove in raznolike priložnosti za gibanje.

V nadaljevanju spoznamo različne pripomočke (npr. različne žogice, plezala) in spodbudne situacije ter izzive za gibanje in razvoj motorike (npr. različne vrste metov, skokov ter različne kombinacije teh dejavnosti).

Posebno pozornost posveti plezanju, teku, metanju in lovljenju, skakanju, uporabi kija in žogic ter različnim kombinacijam teh gibalnih aktivnosti. Opozarja, da je pri zahtevnejših in skupinskih gibalnih aktivnostih pomembna prisotnost odraslih in skrb za varnost.

5. Peto poglavje obravnava glasbo, nadarjene otroke na tem področju ter različne spodbudne dejavnosti za učenje in razvoj na področju glasbe.

Najprej nas opozori na glasbeno nadarjene, ki jih je treba ustrezno spodbujati in omogočati razvoj, vendar svari, da bi lahko zgodnje osredinjane zgolj na glasbene sposobnosti škodovalo otrokovemu celovitemu razvoju. Vzgojiteljica se mora zavedati, da morda nekateri otroci doslej niso imeli priložnosti za glasbeni razvoj, zato je prav, da imajo vsi otroci (ne le tisti, ki jih je prepoznala kot glasbeno nadarjene) v skupini dovolj priložnosti za poslušanje in ustvarjanje glasbe, da raziskujejo in ustvarjajo glasbo z glasbili in s svojimi glasovi.

Dejavnosti na področju glasbe v predšolskem obdobju so **petje, spoznavanje glasbil in proizvajanje zvokov ter poslušanje glasbe**. Pri teh dejavnostih moramo biti pozorni na odziv, skušamo ustvariti vzdušje, ko je odziv zaželen, spodbujen in opažen. Odziv na glasbo je lahko gibalni (ziblje se v taktu glasbe), čustven (ob poslušanju pokaže veselje, navdušenje), ustvarjalen (odziva se z improviziranimi glasbili, spreminja tempo ...).

Za glasbeno raziskovanje in ustvarjalnost so nujni pripomočki, od posnetkov in glasbil do različnih, tudi neobičajnih predmetov (npr. lonci) za proizvajanje zvokov. Pomembno je tudi, da imajo vsi otroci dovolj priložnosti za spontano **petje**, ki lahko spremlja različne druge dejavnosti. Otroke spodbujamo, da koga drugega (otroke ali odrasle) naučijo novo pesmico, spodbujamo tudi izmišljanje novih pesmic (petje znanih besedil, spreminjanje melodije za znana pevska besedila).

Spodbujamo jih, da v okolju iščejo predmete, ki jih lahko uporabijo kot glasbila; **igra na glasbilo** je lahko odziv na gibanje, lahko pa je šele spodbuda za bolj ali manj organizirano gibanje. Kot zahtevnejša oblika pa je povezovanje različnih odzivov v »zgodbo« ali pa ustvarjanje zvokov, ki so spremljava določeni zgodbi: ustvarjanje glasbene pravljice. Aktivnosti je mogoče snemati, ponovno poslušati glasbo ali drugače oblikovati gibalno spremljavo. Kot glasbena dejavnost je pogosto tudi **poslušanje glasbe**. Pomembno je, da ima vzgojitelj na razpolago dovolj primerov čim bolj različne glasbe (različni slogi), ki jo lahko tudi poljubno kombinira in tako ustvarja priložnosti, ki spodbujajo domišljijo, raziskovanje in razumevanje glasbe.

Glasbo je mogoče povezati tudi z matematičnimi dejavnostmi (štetje korakov, oblikovanje glasbenih vzorcev na podlagi matematičnih opisov), z jezikovnimi dejavnostmi, pa tudi z drugimi vrstmi umetnosti (npr. »glasbeni opis« dogajanja na umetniški sliki, oblikovanje oz. izbira primerne kostumografije).

6. V šestem poglavju spoznamo jezikovne spretnosti: pismenost in jezik.

Avtorica najprej opredeli pismenost, in sicer z dejavnostmi: **govorjenje oz. pripovedovanje, branje, pisanje in poslušanje**.

V predšolskem obdobju nas pogosto prevzamejo otroci, ki zelo zgodaj obvladajo branje in/ali uporabljajo bogat besednjak. Čeprav so to tudi znaki jezikovne nadarjenosti, sami še ne pomenijo nadarjenosti na jezikovnem področju. Vzgojiteljice naj bodo pozorne na obstoječe jezikovne spretnosti, spodbujajo naj njihovo prenašanje na različna področja, predvsem pa naj organizirajo jezikovne dejavnosti tako, da otroci v njih uživajo. Pripovedujejo naj o stvareh, ki so jih doživeli in se ob njih dobro počutili; pri obnovi pravljice dovolimo vstop domišljije, spodbujamo povezovanje z drugimi področjih (gibanje, uglasbitev) in uporabo različnih pripomočkov (npr. postavitev scene, kjer se pravljica dogaja). Spodbujamo tudi **pripovedovanje** o sebi in lastnih doživetjih.

Pisanje je lahko tudi še na stopnji zapisovanja znakov, priporočila se kontekst, ki je otrokom poznan (»pisanje« jedilnega lista, predpisovanje zdravil, pisanje letalske vozovnice), v igro vlog naj se vključijo poleg vrstnikov tudi odrasli. Uporabljajo naj vse vrste pisal in v »pisanju« naj uživajo.

Sodelujoči odrasli ne smejo izpostavljati kriterija »pravilnosti«, lahko pa se vključujejo kot soigranci, ki seveda pišejo »pravilno« in mimogrede opozorijo na pomen pravilnosti (npr. na letalski vozovnici kraj, kamor potujejo in uro odhoda). Priporočila se tudi pisanje na tablo, kjer se vzporedno vzpostavi še urjenje grobe motorike.

Poslušanje naj se ne omeji le na poslušanje pravljič in pesmic, pomembno je, da otroci spoznajo pomen poslušanja tudi v vsakodnevnih, življenjskih situacijah (poslušanje navodil za igro, poslušanje vrstnikov, poslušanje opozoril, napoved prihoda in/ali odhoda prevoznih sredstev).

Poslušanje je pomembno pri navodilih, pogosto se kombinira še z opazovanjem (poslušanje navodil za določene dejavnosti, upoštevanje zaporedja navodil), pa tudi z izvajanjem določenih dejavnosti.

Branje je dejavnost, ki jo otroci najprej sprejemajo kot poslušanje odraslih, ki npr. berejo pravljico. Večkrat se zgodi, da otroci posnemajo branje, v resnici pa zgodbo ali pesem znajo na pamet. Izziv za branje je nezavezujoča ponudba različnih tiskanih virov, pa tudi spodbuda za branje lastnih »zapisov« (ki so lahko v začetku tudi samo zaporedje različnih simbolov). Dejavnost branja spodbujamo na sprehodih (kot branje napisov trgovin, imena ulic ipd.). Kot bolj sistematični izzivi za branje so poznavanje začetka in konca zgodbe, pravilno obračanje strani v knjigi in sledenje besedilu z leve proti desni.

V proces razvijanja jezikovnih spretnosti vključujemo tudi različne tiskane vire (časopisi, knjige) in druga sredstva ter pripomočke (lutke, radio, TV, računalnik, telefon).

7. Matematika

Sedmo poglavje je namenjeno matematiki s ciljem, da bi spoznali dejavnosti, s katerimi lahko razvijamo in spodbujamo ma-

tematično mišljenje in matematične spretnosti. V tem kontekstu citiram enega od ciljev: vzgojitelji naj pri otrocih »vzbudijo ljubezen do matematike« (stran 127).

Otroci naj spoznajo, da matematika niso le računske operacije, najdemo jo v vsakodnevnem življenju, otroci naj jo spoznavajo kot zanimivo, ustvarjalno in zabavno. Neločljivi del matematike v predšolskem obdobju je tudi govorjenje (npr. glasno štetje); prisotne naj bodo različne priložnosti za štetje (tudi nazaj). Štetje je sestavni del mnogih iger, povezujemo ga lahko npr. z glasbenim ali likovnim ustvarjanjem.

Pomembna dejavnost v spodbujanju matematičnega mišljenja so tudi vzorci (dnevi v tednu, ure dneva), sestavljanke in uganke. Spodbujamo uporabo jezika števil, uporabo izrazov, kot npr.: polovica od ..., več kot ..., manj kot ...

Med dejavnostmi na področju matematike je tudi spoznavanje in uporaba merskih enot ter ravnanje z denarjem, kar lahko vključimo v priljubljene otroške igre (nakupovanje v trgovini, restavracija) ter v dejavnostih merjenja (tehtnica, merjenje višine, primerjave in razporejanje po velikosti). Matematične dejavnosti so tudi priložnost za spoznavanje napak in njihovih posledic (če bi npr. naredili napako v izmišljenem računu, to nima posebnih posledic, napačno izračunan čas odhoda vlaka pa lahko povzroči kar nekaj težav).

8. Pomen učenja nadarjenih otrok

Naslov poglavja »Učenje je zabavno in je za vse« sporoča dve vodilni ideji priročnika. Ne glede na to, da je priročnik namenjen spoznavanju in spodbujanju nadarjenih, so dejavnosti toliko odprte, da jih v prilagojeni obliki lahko uporabimo za učenje vseh otrok. Kljub temu da govorimo o učenju in dejavnostih, naj bo to za otroke zabavno in sproščujoče, spodbuja naj njihovo željo po učenju – spoznavanju novega.

Starši in učitelji naj bodo v svojih pričakovanjih realni in vselej pripravljeni, da jih lahko otroci presenetijo (v obeh smereh).

Avtorica priporoča tudi spremljanje rezultatov in napredovanja po posameznih področjih.

Vodenje tabele napredovanja omogoča spremljanje, tudi sprotno prilagajanje in iskanje najboljših pristopov.

Sklepno poglavje je neke vrste povzetek najpomembnejših priporočil za delo z nadarjenimi, kjer opozori na vpliv, ki ga ima opredelitev nadarjenosti na nadaljnjo obravnavo; na nujnost celostne obravnave otroka v različnih situacijah; pomembno je načrtovanje in spodbujanje različnih dejavnosti; v vseh situacijah naj bo otrok vključen v odločanje in izvajanje, brez postavljanja omejitev.

Ob upoštevanju teh priporočil nas bodo otroci ne le razveseljevali, ampak tudi presenečali z dojetjem, z dosežki, ob tem pa tudi z veseljem in navdušenjem.

Pomembne so še priložnosti in izzivi, ki jih omogočajo različne oblike praktičnega dela, kot so npr. šole v naravi.

Vedeti moramo, da zgodnje učenje ni le posebnost v spodbujanju nadarjenih, to so priložnosti, ki si jih zaslužijo vsi otroci.

Tako, kot sem začela, bom svojo predstavitev tudi končala z mislijo urednice slovenske izdaje tega zanimivega in koristnega priročnika:

»Bralcem priporočam razmišljujoče branje ..., vsebine priročnika bodo strokovno obogatile pedagoško delo v vrtcih ... ter odrasle in otroke spodbudile k svežim idejam, soustvarjanju in načrtovanju novih dejavnosti, skladnih z učnimi potrebami otrok ...« (Juriševič, str. 12.)